

TIMO TOIVIAINEN

TALVI MÄRJA – VIRON IKIVIHREÄ POP-TYTTÖ

Moskova 1957. Meneillään on tenniksen naisten kaksinpelin ottelu. Kentän toisella puolen pelaa eestiläinen Talvi Märja. Pari vuotta sitten hänet oli rankattu Neuvostoliiton parhaaksi tyttöjunioripelajaaksi, ja tie NL:n maajoukkueeseen aukesi. Naisten sarjassakin hänet sijoitettiin jo NL:n neljänneksi parhaaksi ja naisten nelipelissä parinsa kanssa toiseksi. Oliko hänestä tulossa ensimmäinen neuvostoliittolainen Wimbledonin voittaja?

Hän pelaa vapautuneesti, vaivattomasti, loistokkaasti; näyttää olevan jälleen menossa kohti yhtä voittoa. Sitten - hän kaatuu näennäisesti helppoa palloa tavoitelleessaan. Hän loukkaa kätensä. Ottelu on keskeytettävä. Matka sairaalaan alkaa.

Sairasautossa Talvi ajattelee, että voi kuinka huono onni; nyt on saatava pian hoitoa, loukkaantunut käsi kuntoon, on päästävä takaisin kentälle mahdollisimman pian. Hän ei voi tietää, että hänen uransa tenniksen huippupelaajana päättyi muutama minuutti sitten.

Ambulanssi tulee nopeasti sairaalaan, mutta kiire päättyykin siihen. Seuraa ikuisuudelta tuntuva odotus. Hoitohenkilökunta nauttii sosialistisen järjestelmän heille suomasta tauosta eikä pidä kiirettä röntgenkuvien ja hoitotoimenpiteiden kanssa. Menetetään aikaa. Saatu käsi- vamma ei tule koskaan kunnollisesti parantumaan.

Helsinki 1992. Hän istuu minun työhuoneesani ja taivuttaa käsiään ylös antaakseen näytön siitä, että vammautunut käsi ei taivu normaalisti. Hänestä on tullut omaksi ilokseen pallotteleva tenniksen sunnuntaipelaaja. Kun hän kertoo vuoden 1957 onnettomuudestaan, hänen äänessään on oikeutettua katkeruutta sosialismia kohtaan, mutta aitoa nöyryyttä elämän edessä. Äärimmäisen suhteellisuudentajuksena hän ymmärtää, että hänen henkilökohtainen onnettomuutensa on vain osa sitä iestä, jota hänen kansansa, eestiläiset, kantoivat puolen vuosisadan ajan.

Vahva teoreettinen koulutustausta

Talvi valitsi uudeksi ”vastustajakseen” liikuntatieteen opinnot ja valmistui vuonna 1960 Tarton yliopistosta liikunnanopettajaksi.

”Halusin lisätä pätevytyttäni ja suoritin uuden tutkinnon psykologiassa vuonna 1973. Tähtäsin urheilopsykologiksi. Sellaiselle ei ollut kuitenkaan ainuttakaan virkaa silloisessa Eestissä, enkä halunnut lähteä pois kotimaastani. Olisi ollut alhaista lähteä metsästämään virkauraa pois synnyinmaasta laajaan Neuvostoliittoon, kun tuhansia ja taas tuhansia maamiehiäni oli pakko-toimin kyyditty eri puolille NL:ää. Paikkani oli siellä, missä kansani taisteli olemassaolostaan.”

”Vuodesta 1974 olen ollut kiinteästi mukana aikuiskoulutuksessa. Aloin erikoistua eri organisaatioiden keski- ja ylimmän johdon koulutuksen kysymyksiin, team-työn sosiaalipsykologiaan. Väittelin siitä aihepiiristä tohtoriksi Leningradin yliopistossa vuonna 1983. Aluksi kehitin tältä alalta mallin, jonka avulla koulutettiin erityisesti suurten maailman meriä seilaavien matkustaja- ja rahtialusten johtoteamat. Toisen sovellutusalan olen saanut nykyisestä työstäni, koulunjohtajien jatkokoulutuksessa.

Janus-kasvat kansan pelastus

Talven mielestä yksi Eestin kansallisen olemassaolon kannalta keskeinen seikka oli se, että Eestissä pystyttiin säilyttämään miehitysvuosina oma eestinkielinen koululaitos, vaikka

useimmissa muissa tasavalloissa otettiin käyttöön yleisliittolainen opetussuunnitelma ja venäjä opetuskieleksi.

Osa tätä kansallista taistelua oli tietenkin se, että kouluissa noudatettiin eräänlaista piilo-opetussuunnitelmaa: opettajat kertoivat, miten asiat eestiläisten mielestä olivat ja että siihen, mitä kirjoihin oli painettu, ei pitänyt uskoa.

”Ja kyllä niihin menneisyys ja ilmiöt oli saatettu mielettömässä muodossa kirjoittaakin. Minun kouluaihana oli mm. virallinen totuus, että eestin kieliopin on kehittänyt itse Stalin!”

”Asian tila oli tietenkin kauhea. Ensimmäisiä arvoja, joita jokainen terve kulttuuri haluaa siirtää lapsilleen, on tietysti totuudellisuus. Kansakunnan ja sen yksilöiden on hirveää elää vuosikymmeniä niin, että jokaisella ihmisellä on kaksi roolia, kahdet kasvot - julkinen ja sosialistinen sekä yksityinen ja subjektiivinen totuudellisuus. Se meitä kuitenkin auttoi kansallisesti eteen päin; parempaa vaihtoehtoa ei ollut olemassa.”

”Yksi neuvostovalan silmätikkuja oli Tarton yliopisto. Nykyinen kansanedustaja *Ülo Voog-laid* oli johtava sosiaalipsykologi, joka johti Tarton yliopistossa sosiologian kabinettia eli tutkimuslaitosta. Se kuitenkin suljettiin, kun Ülo arvosteli julkisesti sosialistisen työorganisaation heikkouksia. Samaan kapinalliseen ryhmään kuuluivat mm. nykyinen terveys- ja sosiaaliministeri *Marju Lauristin* ja Tallinnan kaupunginjohtaja *Jaak Tamm*.”

Lasnamäen akatemia

Eestissä alkoi aikuiskasvatuksen korkeasuhdanne 1970-luvun alkuvuosina. Vuosikymmenen loppuun mennessä maa saavutti NL:ssä alan johtavan aseman. Eesti esimerkiksi järjesti ensimmäisen Yhdysvaltain ja NL:n välisen aikuiskasvatusseminaarin vuonna 1974.

Aikuiskasvatuksen esiinmarssi herätti Tallinnan pedagogisen korkeakoulun (nykyisin yliopiston), jossa *Lembit Tüürnpuu* perusti opettajien täydennyskoulutukseen erikoistuneen tiedekunnan vuonna 1976. Tiedekunta siirrettiin Tallinnan keskustan tilanpuutteen vuoksi Lasnamäelle. Siitä syntyi laitoksen epävirallinen nimi, ”*Lasnamäen akatemia*”, millä nimellä

tiedekunta tunnetaan edelleenkin, ellei käytetä perustajan mukaista toista lempinimeä, "Türnpuun akatemia".

"Korkeakoulun silloinen rehtori *Rein Virkus* pyysi minua vuonna 1986 akatemiaan. Olin siihen valmis, mutta pidin asiaa mahdollomana, sillä en ollut kommunistisen puolueen jäsen. Virkus otti kuitenkin uudelleen yhteyttä ja ilmoitti, ettei kommunistisen puolueen jäsenkirjan puuttuminen olisi nimittämisen este. Tehdävä oli määräaikainen, ja vuoden 1992 alusta lukien olen hoitanut toista viisivuotiskauttani."

Marssi aikuiskasvatuksen maailmankartalle

Talvi Märja on luennoinut useissa suomalaisissa ja pohjoismaisissa seminaareissa, viimeksi Baltic-Nordic Co-operation in Adult Education -seminaarissa Helsingissä aiheesta Eestin marssi aikuiskasvatuksen maailmankartalle. Miten tähän on päästy?

Ensimmäiset yhteydet NL:n ulkopuolelle otettiin jo paljon ennen glasnostia 1970-luvun puolivälissä, kun ryhdyttiin kehittämään koulunjohtajien täydennyskoulutusta. Yhteydet olivat silloin satunnaisesti Yhdysvaltoihin ja pysyvämmin Suomeen.

"Merkittävämmäksi muodostui kuitenkin se, että Pohjoismaista aikuiskasvatuskokousta (Kajaanissa 1990) valmistellut Vapaan Sivistystyön Yhteisjärjestö kutsui pedagogi, akateemikko *Heino Liimetsin* Suomeen luennoimaan. Palatessaan hän toi minulle kutsun seuraavaan Meeting in Finland -seminariin, ja sehän on paikka, missä maailman aikuiskasvattajat vuosittain ovat kohdanneet. Se oli hyvä alku solmia suhteita moniin alan asiantuntijoihin."

Kansainvälisissä kontakteissa on Talvi Märjan mielestä enemmän kysymys laadusta sekä siitä, että kaikkea, mitä yritetään Eestiin "tuoda" ulkomailta, on tutkittava huolella.

"Meillä on oma historiallinen lähtökohtamme, eikä siihen ole istutettavissa luontevasti nykyisessä tilanteessa - myöhemmin ehkä - monia niistäkään asioista, jotka Pohjoismaissa ovat tuottaneet hyviä tuloksia."

Eesti on solminut kahdenväliset yhteydet 15 maahan, lähinnä naapureihin sekä Yhdysvaltoihin, Englantiin ja Hollantiin, jopa Australiaan. Yhteydet ovat tiiviimmät noin 60 ulkomaisen yhteisön kanssa, joista yliopistoja ja korkeakouluja on parikymmentä ja kansainvälisiä, eurooppalaisia tai kansallisia aikuiskasvatusjärjestöjä saman verran.

"Yhteydet ovat meille merkittäviä, mutta niiden laatu on tärkeintä. Yhteyksistä on oltava hyötyä, niistä on seurattava käytännön tuloksia. Jokainen eestiläinen, joka saa etuoikeuden osallistua näiden yhteyksien ylläpitoon, on samalla maansa kulttuurin lähettiläs ja avoimin kortein toimiva teollisuusvakoilija. Hänen on osattava seuloa muualla maailmassa kehitetystä se, mistä voimme yrittää luoda oman muunnelmamme."

ANDRAS

Talvi on ANDRAKSEN perustaja ja puheenjohtaja. Miten ANDRAS syntyi ja mikä se on?

"Pidimme 80-luvulla verraten pienelle eestiläiselle ydinjoukolle Ülo Vooglain johdolla seminaarin aikuiskasvatuksen peruskäsitteistä. Osallistujista muodostui aika ajoin kokoontuva kantajajoukko, joka arvioi helmikuussa 1991 ajan olevan kypsä perustaa ANDRAS (vrt. kreikan sana andragogia)."

Yhdistyksellä on sekä henkilö- että yhteisöjäseniä. Jäsenet tekevät paljon vapaaehtoistyötä. Fyysisesti ANDRAS sijoittuu Lasnamäen akatemiaan, ja se saa olla paljosta kiitollinen akatemian henkilökunnalle sen työpanoksesta.

ANDRAS pitää kerran kuussa andragogiikan koulua, joka on usein päivän mittainen täydennyskoulutustilaisuus alalla toimiville aikuiskasvattajille. Tilaisuuksissa on käynyt myös ulkomaisia kouluttajia. Yhdistys on myös voinut lähettää muutamia kymmeniä henkiä lyhyeen jatkokoulutukseen ulkomaille.

Yhdistyksellä on eri puolilla Eestiä yli 30 paikallisosastoa.

"Pidän itse tavoitteena, että ANDRAS pysyisi koko aikuiskasvatuksen kattojärjestönä Eestis-

Lastentaudit vievät aina aikansa

Aikuiskasvatus heijastaa aina ja kaikissa yhteiskunnissa ympäröivää yhteiskuntaa. Mikä on eestiläisen yhteiskunnan tila vuonna 1993?

”Suvereniteettiamme loukkaa tietenkin se, että maassamme on edelleen vieraan vallan joukkoja, joiden lukumäärää emme täsmällisesti edes tiedä. Maamme väestösuhteet jäävät kuitenkin pitemmän ajan ongelmaksi. Meitä eestiläisiä on 900 000. Lisäksi Eestissä asuu 400 000 venäläistä ja 200 000 muuta ei-eestiläistä, jotka edustavat 27 eri kansallisuutta. Muodollisen itsenäisyyden palauttamisen jälkeen eli noin 20 kuukauden aikana noin 30 000 venäläistä on muuttanut maasta. Verraten epävakaa Itsenäisten valtioiden yhteisö ei kuitenkaan houkuttele ei-eestiläisiä jättämään maata kovin runsaslukuisina. Näin ollen maahamme jää huomattava ei-eestiläinen väestönosa, jonka kanssa on voitava elää. Kun Eestin hallitus joutuu taistelemaan kaikkinaista aineellista niukkuutta vastaan, vaikeat ratkaisut ei-eestiläisen väestön asemasta siirtyvät. Eesti on kuitenkin ollut jo vuosisatoja eri uskontojen, kulttuurien, kielten ja etnisten ryhmien maa. Uskon, että siltä pohjalta löytyy ratkaisu kansallisuuskysymykseenkin.”

sä. En pidä hyvänä sitä, esimerkiksi Pohjoismaissa noudatettavaa systeemiä, että vapaalla sivistystyöllä on omat alakohtaiset sekä niitä yhdistävät katto-organisaationsa, koska yliopisto ei kuulu niihin. Tässä suhteessa joidenkin anglosaksisten maiden malli on parempi. Jotta ANDRAS olisi toisaalta yhdistävä, toisaalta riittävästi eri sektoreiden itsenäisyydelle tilaa antava organisaatio, tarkoitus on perustaa ANDRAKSEN sisälle omat sektorinsa.”

”ANDRAKSEN tulevista järjestömuodosta ei kuitenkaan voi olla varma. Eestiläiset ovat nyt aloittelemassa vapauden käyttöä, ja siksi järjestöhajaannuksen vaara on olemassa. Saattaa käydä niinkin, kuin poliittisessa elämässä on käynyt: Kun päästiin yksipuoluejärjestelmän pakopaidasta, perustettiin 30 puoluetta. Ja siinä hän ei ole mitään järkeä. Kaikessa on tietenkin kysymys siitä, että miehityskaudesta ei voida siirtyä länsimaiseen, vakiintuneeseen demokratiaan kovin lyhyessä ajassa. Ydinkysymykseksi muodostunee lähivuosina paikallisdemokratian kehittäminen sekä se, että jokaisen kansalaisen on otettava henkilökohtainen vastuu kollektiivisen vastuun eli ei-kenenkään vastuun sijasta.”

Entä miten Talvi Märja itseään voisi lopuksi luonnehtia? Jos lähtökohdaksi ottaa hänen kronologisen ikänsä ja kansalaiselämässä kovalla työllä hankitut ansiot, häntä olisi oikeus kutsua Eestin Grand Old Ladyksi. Jos katsoo häntä ja tempautuu mukaan hänen nuorekkaaseen ja eloisaan puheeseensa, vakuuttuu pian, että osuvampi luonnehdinta hänelle on sittenkin Eestin ikivihreä pop-tyttö.

YHTEYSTIETOJA

Tohtori Talvi Märja/ANDRAS, puh. + 372-2-514 437 ja fax + 372-2-425 339. Edu 7, EE0016 TALLINN

HARITUS, pedagoginen aikakauslehti, Julkaisija: Eesti Haritusministeeriumi; osoite: Toompuietee 30, EEE0031 Tallinn, puh. mm. + 372-2-60 27 69 ja 44 21 55.

KUVAT

Kalevi Keski-Korhonen